

професійної компетентності, которые корелируют с компонентами инклюзивной компетентности (мотивационным, когнитивным, операционным и рефлексивным). Объяснено сущность каждого компонента инклюзивной компетентности. Предложено включить инклюзивную компетентность в состав ключевых (жизненных) и профессиональных компетентностей как специальную компетентность.

Ключевые слова. Компетентность, профессиональная компетентность, дети с особыми потребностями, инклюзивная компетентность, компетентный подход.

SUMMARY

Bondar T. Developing inclusive competence in the educational innovation paradigm.

Ukraine is building inclusive society by developing inclusive education. However, kindergartens, schools, and universities are facing the lack of professionals ready to work with children and youth with special needs. There is a contradiction to be solved between the necessity to move towards inclusion to meet the children's special needs and the insufficient training provided to future teachers. The article considers the terms 'competence' identified as an individual's ability to perform any professional activity. One should differentiate between key competences - basics for social life and professional competence that is necessary for any professional activity. Professional competence includes motivational, cognitive, operational and reflexive components. Inclusive competence is identified as the combination of skills and knowledge that enables a person to work in inclusive setting and meet children's special needs. Based on the idea of professional competence components, the inclusive competence components are motivational, cognitive, operational and reflexive components. These components were classified as content (motivational, cognitive and reflexive) and functional or operational components. Motivational component deals with teacher's values, needs, and motives that determine the attitude to the professional activity in the inclusive setting. Cognitive component includes awareness, perception, judgment and reasoning. Reflexive component is understood as a foundation for professional development and teacher's self-evaluation. The operational (functional) component includes the ability to perform in inclusive setting using the internalized skills and experience. It includes the lists of skills or competencies that could be used in efficient teaching – diagnostic, prognostic, analytic, constructive, organizational, communicative, technological, correctional, and research). Inclusive competence should be included in the list of key competences and professional competences. The future studies should focus on the content of inclusive competence for different categories and the ways how the inclusive competence should be developed.

Key words. Competence, professional competence, children with special needs, inclusive competence, competence-based approach.

УДК 378.147:81'271.12-057.875:37.036:808. 5

Д. В. Будянський

Харківський національний
педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

ВИРАЗНЕ ЧИТАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ АКАДЕМІЧНОГО КРАСНОМОВСТВА В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

У статті досліджується актуальна проблема вдосконалення професійного мовлення викладача вищого навчального закладу шляхом формування навичок виразного читання. Майстерність володіння художнім словом автор відносить до галузі академічного красномовства. Розглянуто окремі історичні аспекти

мистецтва декламації. Виявлено специфічні риси виразного читання в діяльності викладача вищого навчального закладу. Розглянуто зміст і структуру поняття «виразне читання», зокрема такі його складові як інтонація, пауза, темпоритм, мелодійність, техніка мовлення тощо. Докладно представлено методи розвитку навичок виразного читання педагога.

Ключові слова: виразне читання, академічне красномовство, система К. С. Станіславського, «словесна дія», «темпоритм», «підтекст», техніка мовлення, артистизм.

Постановка проблеми. Епоха кардинальних змін, у яку нині вступила наша країна, висуває все більш високі вимоги до рівня професіоналізму фахівця будь-якої галузі, його вміння адаптуватися до нових умов. Ці динамічні процеси загальнодержавного та світового рівня зумовлюють швидкі зміни й у освітній галузі. Отже, професійно-педагогічна діяльність виходить на новий якісний рівень і вимагає новаторських підходів у розв'язанні завдань, які ставить суспільство.

Однією з актуальних освітніх проблем на сьогодні є пошук шляхів оптимізації процесів підготовки та професійної діяльності педагога. Особливого значення в контексті реалізації положень нового закону України «Про вищу освіту» 2014 року набуває діяльність викладача вищого навчального закладу, який має бути педагогом, науковцем, менеджером, оратором, артистом тощо. На наш погляд, реалізація цих завдань не можлива без ґрунтового оволодіння здобутками риторики й театрального мистецтва. Ці галузі органічно інтегруються в навчальний процес вищої школи, сприяють удосконаленню акторсько-комунікативних якостей студентів і викладачів, важливим елементом яких є володіння художнім словом (виразне читання). Таким чином, формування вмінь і навичок професійної презентації перед аудиторією тексту будь-якого жанру, не тільки наукового (лекція, бесіда, доповідь), але й художнього (поезія, проза), шляхом використання сучасних здобутків риторики та театральної педагогіки, на наш погляд, є актуальним напрямом науково-емпіричних пошуків.

Аналіз актуальних досліджень. Основи мистецтва декламації (художнього слова) були закладені в працях ораторів античності: Аристотеля, Демосфена, Цицерона, Квінтіліана та інших. Як відомо, у греків існував культ живого, а не писаного слова. В усному мовленні читець (оратор) за допомогою інтонації, міміки, жестів висловлює своє ставлення до того, про що він говорить, а відтак основним джерелом естетичної виразності читання є майстерність і артистизм виконавця, його захопленість художнім текстом. Тому в давньогрецьких школах під час вивчення поетичних творів зверталась увага не лише на правильність вимови, але й на мелодику та ритм.

Основою вітчизняного виразного читання є усна народна творчість Київської Русі (казки, легенди, прислів'я, приказки, ліричні та обрядові пісні тощо), діяльність професійних виконавців – співаків, гусярів, казкарів,

здобутки ораторів цієї доби (митрополит Іларіон, Кирило Туровський), у тому числі в галузі гомілетичного (релігійного) красномовства (проповіді, повчання, житія святих, псалми, які читалися вголос не тільки в церкві, але й у сім'ях). З появою письмової літератури фольклор продовжував розвиватися, збагачуючись новими жанрами, взаємодіючи з письмовою літературою.

Великого значення виразному читанню як засобу етичного й естетичного виховання надавали відомі реформатори театрального мистецтва К. Станіславський, Л. Курбас, видатні педагоги: Я. Коменський, Ф. Прокопович, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Зязюн та ін.

Питання виразного читання висвітлювали сучасні дослідники Б. Буяльський, Н. Гавриш, Т. Задорожна, М. Зайцева, А. Капська та ін.

Зупинимось докладніше на окремих дослідженнях. Вагомий внесок у розробку проблем культури мовлення й виразного читання вчителя здійснив видатний український педагог-гуманіст Б. Буяльський [4; 5].

У своїй працях він виділяє такі елементи культури мовлення вчителя: техніка мовлення (дикційна чіткість, професійне дихання), орфоепічна грамотність, логічна ясність, емоційно-образна виразність, словесна дія та пропонує методи їх удосконалення [4].

Дослідження різноманітних аспектів питання методики виразного читання здійснено у працях А. Капської [9]. На її думку, навчання читанню художніх творів є обов'язковим компонентом системи освіти на всіх рівнях.

Окремі аспекти підготовки педагога, зокрема вдосконалення професійного мовлення, майстерності виразного читання, досліджені в працях викладача Глухівського вчительського інституту – Вікторіана Васильовича Голубєва «О чтении произведений в городских училищах» та «Объяснительное чтение художественных произведений на втором году обучения». Він стверджував, що виконання вчителем своїх професійних обов'язків не можливе без володіння такими якостями як уміння говорити красиво та захоплююче, дар слова, естетичний смак, гнучкий голос тощо [2].

Проте, роль і місце виразного читання в діяльності викладача вищої школи наразі не достатньо досліджені в науковій літературі.

Тому **метою нашої статті** є обґрунтування необхідності розвитку майстерності виразного читання викладача вищої школи як елемента академічного красномовства.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідники проблем удосконалення мовленнєвої майстерності педагога такі, як: В. Кан-Калік, І. Зязюн, М. Лазарєв, Г. Сагач, Н. Купина та інші задаються питаннями: що робить мову вчителя виразною? Чому ми прагнемо побудувати свою промову так, щоб не тільки точно, але й артистично, естетично-привабливо, переконливо передати свої думки? Очевидно, тому, що виразна мова досягає мети швидше, ніж мова просто правильна.

Викладач, який володіє засобами виразного мовлення, має ефективний інструмент навчально-виховного впливу, що сприяє формуванню професійного мовлення студентів, активізації їх інтересу до історії, літератури, рідної мови, духовних надбань людства. Педагог-оратор, як і актор, є носієм і пропагандистом мистецтва слова, сприяє вихованню любові до свого предмету, допомагає по іншому сприйняти певний навчальний матеріал.

Зазначимо, що мистецтво слова є важливим елементом професіограми викладачів не тільки гуманітарних, але й будь яких інших навчальних дисциплін. Про це, зокрема, писав В. Шаталов: «І нехай не думають майбутні літератори, історики й суспільствознавці, що пристрасний заклик учитися майстерності слова стосується лише їх... Мляво, позбавлено життя та художньо безпомічно прочитана вчителем умова задачі, чи то з фізики, математики або хімії, породжує в учнів у відповідь млявість мислення, дистрофію зацікавленості й необоротну апатію почуттів. І одночасно з цим правильно поставлені змістові наголоси, уміло змонтовані абзаци місткого цілого й багатозначні за своєю логічною ємкістю паузи, не залишать байдужим жодного школяра...» [7, 17]. Отже, виразне читання відіграє важливу роль у професійній діяльності педагога.

Розглянемо зміст, специфічні риси та структурні елементи цієї категорії. *Виразне читання* – це «логічно правильне озвучення голосом будь-якого тексту (художнього, публіцистичного) з дотриманням норм літературної мови, з точними паузами й інтонаціями, яке передає ставлення читця до змісту твору» [3,15]. Виразним є образне, емоційне, естетично привабливе мовлення, для якого характерні безпосередність, конкретність, здатність викликати у слухачів візуальні картини, яскраві бачення й відчуття. Головний *принцип* виразного читання – проникнення в ідейний і художній зміст твору.

Виразне читання – це перший щабель на шляху до мистецтва художнього слова, яке включає в себе також високий ступінь виконавської майстерності. Під майстерністю виконання ми розуміємо вміння мислити чужим текстом перед аудиторією, емоційно розкривати «підтекст», діяти та впливати словом для вираження «надзавдання» твору.

Виразне читання викладача, на наш погляд, має такі *специфічні риси*:

- урахування вікових, психологічних та інтелектуальних особливостей студентської аудиторії та інших факторів, які впливають на сприйняття мовлення (аудиторія, час, умови, кількість слухачів тощо);
- обмеженість рамками навчальних програм;
- використання режисерсько-педагогічних знань і вмінь у процесі самостійної підготовки з метою максимально точного втілення літературного твору у звучному слові;

- читання викладача, як правило, використовується як елемент певного словесного методу: лекції, розповіді, бесіди тощо, тому потребує відповідних пояснень, доповнень, коментарів;
- викладацька манера виконання літературного твору відрізняється від акторської та більш подібна до авторської або читецької. На відміну від актора читець не перевтілюється в образи героїв, а розповідає про те, як вони живуть і діють, що вони говорять, думають, відчувають. Виявляючи своє ставлення до героїв і подій, що відбуваються з ними, читець розповідає так, ніби сам є свідком зображеного автором. При цьому він викликає в уяві слухачів не тільки образи персонажів, але й картини їх життя, побуту тощо. Літературний матеріал постає перед виконавцем як мовна дійсність. Авторська інтонація хоч і допускає смислові відмінності, але все ж у межах, заданих мовною структурою тексту. Саме тому дбайливе ставлення до авторського тексту – закон для кожного майстра художнього слова.

Структурні елементи виразного читання в діяльності викладача вищого навчального закладу.

Інтонація. Значення інтонації у виразному мовленні надзвичайно важливе. Актор, майстер художнього слова В. Аксьонов стверджував: «Інтонація є вища та найгостріша форма мовленнєвого впливу» [1, 121]. Вона фонетично організовує мовлення, розділяючи його на фрази та мовні такти (синтагми), виражає почуття, думки, стан педагога-оратора. Отже, інтонація – це один з головних компонентів у навчанні виразному читанню.

Елементом інтонаційного малюнку мовлення є логічний *наголос*. Правильна постановка логічного наголосу визначається змістом усього твору або його частини. У кожному реченні необхідно знайти слово, на яке припадає логічний наголос. Це слово виділяється тоном і силою голосу, підпорядковуючи собі інші слова. К. Станіславський стверджував, що в головному слові прихована душа, внутрішня сутність, основні моменти підтексту [14]. Невірно визначений логічний наголос може спричинити неадекватне сприйняття всієї фрази.

Пауза, темп, ритм мови. Виразне читання вимагає правильного розподілу фрази на мовленнєві такти. Угруповання слів за тактами надає реченню звукової цілісності та завершеності, полегшує сприйняття на слух. За такого читання вибудовуються логічні зв'язки в реченні й тексті, що забезпечує переконливу та правильну його передачу.

Членування мови позначається паузами. Логічна пауза об'єднує слова в ряд звуків, але в той же час і розділяє фразу на частини.

Психологічна пауза – виразний засіб під час читання твору. Вона виражає ставлення читця до події, до дійової особи, її вчинків. На думку К. Станіславського, психологічна пауза – це красномовне мовчання, яке може вплинути на аудиторію більш емоційно, ніж сама мова [14].

Із попередніми елементами виразного читання пов'язані темп і ритм. К. Станіславський у своїх працях використовує термін «темпо-ритм» [14].

Мова викладача в одних випадках повинна бути плавною, в інших – швидкою, чіткою, акцентованою. Темп і ритм, у свою чергу, залежать від змісту й «підтексту» твору. Навички оптимального темпоритму формуються шляхом свідомого контролю за власним мовленням, а також у процесі читання художніх творів, особливо поезій.

Інтенаційна виразність викладача також залежить від *мелодики мовлення* (рух голосу вгору та вниз, вимова звуків різної висоти). Існують різні мелодійні фігури. Закінчення думки й разом із тим завершення фрази вимагають зниження голосу (спадна фігура). Розвиток думки вимагає підвищення голосу (висхідна фігура). Під час читання художнього твору мелодика служить одним із яскравих виразних засобів звучної мови: вона впливає на слухача, полегшує сприйняття твору, розкриває його емоційну сторону.

Отже, викладачу потрібно не тільки вправлятися у використанні інтонації, але й постійно спостерігати за мовленням інших, особливо майстрів художнього слова – артистів, читців, оповідачів.

«*Підтекст*». У процесі виразного читання виконавець не лише озвучує текст, але й виражає власне ставлення до нього, прагнучи переконати слухачів. К. Станіславський стверджував: «Сенс творчості – у підтексті. У момент творчості слова – від поета, підтекст – від артиста» [14, 85]. Отже, усне слово, крім інформативної, виконує ще й функцію втілення певного сенсу (підтексту) з безлічі внутрішніх смислів, закладених у цьому слові в різних контекстах.

Публічна комунікація відбувається з певною метою: передача власних думок і почуттів, інформування, переконання, залучення до співроздумів, вплив на емоційну сферу тощо. Тому виразність мовлення не можлива без вольових зусиль. К. Станіславський увів такий термін як «*словесна дія*», під яким розумів специфічну організацію процесу спілкування актора з партнером і аудиторією, для якої характерно поєднання інтелектуальних, вольових та емоційних зусиль виконавця для досягнення певної мети. Говорити означає діяти, стверджував К. Станіславський [14]. Тому, щоб схвилювати слухачів, доставити їм насолоду, переконати їх, спрямувати думки й почуття в потрібному напрямі, слово має бути живим, дієвим, активним, спрямованим на конкретну мету.

Техніка мовлення. Професійне виконання художніх творів не можливе без майстерного володіння голосовим апаратом (диханням, дикцією, позицією звукоутворення тощо).

Правильний тип *дихання* – змішаний нижньореберно-діафрагмальний [3]. У процесі мовлення професійне дихання полягає не тільки в економному витрачанні повітря, але й у непомітному поповненні його запасу в легенях (під час зупинок-пауз). Для цього потрібні спеціальні

вправи, які краще проводити під керівництвом досвідченого читця або спеціаліста-викладача.

Кожне слово викладача повинно бути сказано ясно, чітко. Вимова залежить від правильної роботи мовного апарату (*артикуляції*). До органів вимови належать: губи, язик, щелепи, зуби, тверде та м'яке піднебіння, маленький язичок, гортань, глотка, голосові зв'язки. Щоб досягти чіткості й чистоти вимови, потрібно розвивати гнучкість і рухливість цих органів, контролювати правильність вимови звуків, одночасно із цим усувати дефекти мовлення.

Важливим елементом виразного мовлення є володіння голосом, який має такі властивості: силу, висоту, тривалість (темп), польотність, якість (тембр).

Голос викладача повинен бути достатньої сили й чистоти (благозвучності). Такі недоліки мовлення як слабкий голос, хрипота, сиплість, гугнявість можуть бути виправлені шляхом тренування. Голос потрібно берегти, дотримуючись певного режиму, не перенапружувати голосові зв'язки.

Зміна сили голосу використовується як один із виразних засобів. Говорити можна голосно, середньо та тихо, залежно від змісту. Читання тільки гучне або тихе викликає враження одноманітності.

Протягом певного відрізка мовлення тон послідовно змінюється по висоті. Щоб голос легко приходив від низького тону до високого й навпаки, потрібно розвивати його гнучкість і діапазон. Добре поставлений голос відрізняється польотністю – здатністю звуку летіти в далечінь, поширюватися на фоні інших звуків.

Крім сили, висоти та тривалості, звучання голосу залежить від *тембру* – специфічного забарвлення голосу, яке надає мовленню певні експресивно-емоційні властивості. У процесі виразного читання тембр використовується як додатковий засіб збагачення мелодики мовлення.

Тембр голосу можна покращити шляхом застосування спеціальних вправ, які потрібно підбирати індивідуально для кожної людини, а також у процесі систематичної мовленнєво-творчої діяльності.

Таким чином, викладач повинен обов'язково володіти технікою мовлення, доцільно використовувати можливості голосового апарату з метою реалізації професійних завдань.

Навчання виразному читанню – складний і тривалий процес, ефективність якого забезпечується такими *методами*:

- ретельний аналіз художнього твору (форма, зміст, ідея, «надзавдання», «підтекст» тощо);
- знайомство зі зразками виконання певного твору (перегляд виступів майстрів художнього слова, акторів, читців). Наразі корисний відеоматеріал широко представлений у мережі Інтернет;

- показ – професійне виконання твору викладачем перед студентами. Педагог повинен пам'ятати, що він є, передусім, читцем, оповідачем, а не актором, і головне його завдання полягає в тому, щоб поділитися з аудиторією думками та враженнями, які виникли в нього в процесі роботи над текстом, зацікавити слухачів цим твором, викликати співпереживання й бажання ґрунтовно, всебічно його вивчити.
- робота над мовою твору (вивчення орфоепії, граматики, стилістичних, емоційно-образних засобів);
- інтонаційний аналіз тексту: розстановка наголосів, визначення пауз (логічних, психологічних), вибір доречного темпоритму, дотримання мелодики читання, вибір сили голосу, манери, емоційного забарвлення, вираження власного ставлення до твору тощо;
- читання за ролями (драматизація) – програвання окремих сцен у дійовій формі (міміка, пластика, мізансцена);
- основою виразного виконання літературного твору є активна, творча уява читця-оратора, уміння побачити внутрішнім поглядом те, що зобразив автор. Розвиток уяви здійснюється засобами акторського тренінгу (системи К. Станіславського);
- вправи на розвиток техніки мовлення викладача (дихальні вправи, скоромовки, складні звукосполучення, ігровий тренінг). Викладач-оратор повинен володіти професійною технікою мовлення, постійно вдосконалювати її та проводити в цьому напрямі цілеспрямовану систематичну роботу зі студентами.

Отже, робота над виразним читанням у діяльності викладача вищої школи поєднує в собі такі напрями:

- змістовий – система роботи з осмислення ідеї твору;
- інтонаційний – спеціальна робота над компонентами інтонації;
- технічний – тренування дихання, удосконалення артикуляційного апарату;
- практичний – виконання художніх творів перед різними аудиторіями.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу науково-методичної літератури з проблеми дослідження можемо зробити такі **висновки**.

Художнє читання – це синтетичний вид мистецтва, утворений засобами літератури й театру, сутність якого полягає у творчому втіленні літературного твору в дієвому звучному слові. Естетична сутність виразного читання виявляється у взаємообумовленій єдності трьох сфер: твір мистецтва, його виконавець (читець, педагог), суб'єкт, який його сприймає (слухач, студент).

Головною метою розвитку навичок виразного читання в діяльності викладача вищого навчального закладу є формування комплексу акторсько-ораторських умінь, необхідних для реалізації головних завдань академічного красномовства: інформування, переконання, стимулювання співроздумів, естетична насолода.

Уміння виразно говорити й читати, що формується протягом багатьох років наполегливої, систематичної праці, є важливим елементом мовленнєвої майстерності викладача вищого навчального закладу.

Подальших наукових пошуків потребують інші аспекти проблеми професійного мовлення сучасного викладача ВНЗ, а саме, культурологічні засади академічного красномовства, формування риторичного ідеалу педагога, етикет публічного мовлення в студентській аудиторії тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксенов В. Н. Искусство художественного слова / В. Н. Аксенов. – М. : Искусство, 1954. – 164 с.
2. Близнюк А. М. Краса Сумщини в слові, музиці, живописі / А. М. Близнюк, М. П. Гурець. – Суми : ТОВ: «Видавничо-поліграфічне підприємство «Фабрика друку», 2014. – 134 с.
3. Будянський В. І. Мистецтво виразного читання : навчальний посібник для акторів, вчителів шкіл та студентів педагогічних університетів / В. І. Будянський, Д. В. Будянський. – Суми : видавництво «Козацький вал», 2006 р. – 196 с.
4. Буяльський Б. А. Поезія усного слова / Б. А. Буяльський. — Вінниця : УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2005. – 192 с.
5. Буяльський Б. А. Искусство выразительного чтения : книга для учителя / Б. А. Буяльський. – М. : Просвещение, 1986. – 176 с.
6. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення : метод. посібник для вихователів / Н. В. Гавриш. – Донецьк : ТОВ «Лебідь», 1999. – 170 с.
7. Шаталов В. Ф. Точка опори: Организационные основы экспериментальных исследований / В. Ф. Шаталов. – Минск : Университетское образование, 1990. – 224 с.
8. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : Навч. посібник для вчителів, аспірантів, студентів / І. А., Зязюн, Г. М. Сагач – К. : Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
9. Капська А. Й. Виразне читання / А. Й. Капська. – К. : Вища школа. 1990. – 173 с.
10. Купицина Н. А. Риторика в играх и упражнениях : учеб. пособие для студентов гуманитарных факультетов университета / Н. А. Купицина. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 232 с.
11. Основи педагогічної творчості : навчальний посібник для пед. ін-тів / М. О. Лазарев. – Суми : ВВП «Мрія» – ЛТД, 1995 р. – 212 с.
12. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 1997. – 349 с.
13. Прокопович Ф. Філософські твори : в 3 т.: пер. з латин. / Ф. Прокопович. – К. : Наукова думка. Про риторичне мистецтво. Різні сентенції: Т.1., 1979. – 512 с.
14. Станіславський К. С. Робота актора над собою / К. С. Станіславський. – К., 1982. – 495 с.

РЕЗЮМЕ

Будянский Д. В. Выразительное чтение как элемент академического красноречия в структуре профессиональной деятельности преподавателя высшей школы.

В статье исследуется актуальная проблема совершенствования профессиональной речи преподавателя высшего учебного заведения путем формирования навыков выразительного чтения. Мастерство владения художественным словом автор относит к области академического красноречия. Рассмотрены отдельные исторические аспекты искусства декламации. Выявлены

специфические черты выразительного чтения в деятельности преподавателя высшего учебного заведения. Рассмотрены содержание и структура понятия «выразительное чтение», в частности такие его составляющие, как интонация, пауза, темпоритм, мелодичность, техника речи. Представлены методы развития навыков выразительного чтения педагога.

Ключевые слова: *выразительное чтение, академическое красноречие, система К. С. Станиславского, «словесное действие», «темпоритм», «подтекст», техника речи, артистизм.*

SUMMARY

Budyanskiy D. Expressive reading as an element of academic eloquence in the structure of professional activity of the teacher of the high school.

The article is devoted to the topical problem of improvement of professional language of the teacher of the university by developing skills of expressive reading. The author argues that the requirements to the professional activity of a teacher increase in the context of the reform of the Ukrainian educational system.

The modern teacher must be a teacher, an educator, a psychologist, a scientist, a manager, a speaker, an artist, etc. The implementation of these tasks is impossible without a mastery of the achievements of rhetoric and theatre arts. These fields are well integrated into the educational process of high school, improve the actors' communicative skills of the students and teachers, an important element of which is the possession of artistic word (expressive reading).

The author refers the mastery of the art word to the field of academic eloquence. Some historical aspects of the development of the art of recitation are considered. In particular, the author explores the origins of expressive reading in the Ukrainian culture and pedagogy. The analysis of the ideas of the prominent Ukrainian teachers about improving the teacher's speech skills, development of teaching methods expressive reading in the school, system of working on artwork are presented.

The specific features of expressive reading in the activities of a teacher of the university are identified. The content and structure of the concept of «expressive reading», in particular, its components such as intonation, pause, tempo-rhythm, melody, technique of speech are examined. The methods for developing skills of expressive reading for the teacher are presented.

According to the author, the main purpose of the development of expressive reading skills in the activity of the teacher of university is a forming of a complex of acting and public speaking skills, which are necessary for the implementation of the main tasks of academic eloquence: informing, persuading, encouraging creative thinking, aesthetic pleasure.

The teacher, who owns the means of expressive speech, has an effective tool of educational impact, which contributes to the formation of the professional students language and stimulating their interest in history, literature, language, spiritual heritage of mankind. The teacher-orator as an actor is the carrier and promoter of the words art, helps to raise a love for the subject, helps to perceive a material in a different way.

Key words: *expressive reading, academic eloquence, K. S. Stanislavskiy's system, «verbal action», «tempo rhythm», «subtext», speech technology, artistry.*